

1920 – 1960 YILLARI ARASINDA ABD’DE AİLE SOSYOLOJİSİ¹

Zehra Zeynep SADIKOĞLU²

ÖZ

1920’li yıllarda ABD’de ayrı bir alan olarak ortaya çıkan aile sosyolojisi çalışmalarında farklı yaklaşımların benimsendiğini gözlemek mümkündür. Ancak hızlanan sanayileşme ve modernleşme süreçleri bireye ontolojik öncelik kazandırmıştır. Bu nedenle 1940’lı yıllara kadar bireyi toplumsala bağlı fakat aynı zamanda kendi başına bir özne olarak ele alıyor oluşu nedeniyle sembolik etkileşimci yaklaşım aile çalışmalarında öne çıkmıştır. 1945 sonrasında ise ABD’nin küresel bir güç olarak dünya sahnesinde yerini alması hem toplumsal gelişmelerin açıklanmasında hem de aile çalışmalarında teorik çerçeve oluşturma ihtiyacını doğurmuştur. Yapısal işlevselci yaklaşım ve onun temsilcisi sayılan Talcott Parsons’ın kuramı bu dönemde alanı belirleyici hale gelmiştir.

Bu çalışma ile amaçlanan 1920-1960 yılları arasında ABD’de aile sosyolojisinde öne çıkan teorik yaklaşımları açıklamak ve bu yaklaşımların benimsenmesinde toplumsal ihtiyaç, beklenti ve genel konjonktürün yanı sıra sosyoloji disiplindeki genel eğilimlerin ne yönde etkili olduğunu göstermektir. Bu çerçevede 1960’lı yıllara kadar ABD’de sosyoloji alanında hangi yaklaşımların öne çıktığı üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda aile alanını belirleyen yaklaşımlar çerçevesinde ortaya konan çalışma ve kavramlara değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Sosyolojisi, Aile Sosyolojisi, Sembolik Etkileşimcilik, Yapısal İşlevselcilik, Talcott Parsons.

¹ Bu makale, Haziran 2014 tarihinde İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünce kabul edilen “1920-1960 Yılları Arasında ABD’de Aile ve Aile Sosyolojisi” başlıklı yüksek lisans tezinin bir kısmından uyarlanmıştır.

² Ar. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

SOCIOLOGY OF FAMILY IN THE US BETWEEN THE YEARS 1920-1960

ABSTRACT

There were studies that are conducted with different approaches in sociology of family that emerged as a separate field in the US in the 1920s. However, acceleration of the industrialization and modernization gave the individual an ontological priority. The symbolic interactionist approach has come to the forefront in family sociology until 1940s because it conceptualizes the individual as connected to society but at the same time as a subject in his own right. After 1945, the fact that the United States took its place on the world stage as a global power has created the need to explain the social developments and hence for theoretical framework in family sociology. The structural functionalist approach and Talcott Parsons' theory, which is considered to be its representative, became the dominant approach in this period.

The aim of this study is to explain the theoretical approaches of family sociology in the US between the years of 1920-1960 and to show the social tendencies, expectations and general conjuncture in the adoption of these approaches as well as the general trends in the discipline of sociology. In this context, approaches in the field of sociology in the US have come to the fore and concepts that are developed within family sociology until 1960s are discussed.

Keywords: American Sociology, Family Sociology, Symbolic Interactionism, Structural Functionalism, Talcott Parsons.

1. GİRİŞ

Geleneksel ve yasal yaptırımlarla desteklenerek tekrarlanma yoluyla düzenleyici ve baskı oluşturuca bir niteliğe (Bruce & Yearley, 2016: 283) sahip olan toplumsal kurumlar, toplumda belirli ihtiyaçları karşılayan ve bu ihtiyaçlara ilişkin kuşaktan kuşağa aktarılan anlam kodları ve davranış örüntülerinden oluşmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011: 30). Aile de bu anlamda belirli toplumsal ihtiyaçları karşılayan, kimi zaman düzenleyici kimi zaman baskılayıcı olarak nitelendirilebilecek işlevleri olan toplumsal bir kurumdur. Ailenin sahip olduğu işlevlerin karşılık geldiği toplumsal ihtiyaçlara, soyun devamı ihtiyacı, ekonomik ihtiyaçlar, sevgi, dayanışma, toplumsallaşma, yakın ilişkiler kurma ihtiyacı gibi ihtiyaçlar örnek olarak verilebilir. Ailenin bu ihtiyaçlara yönelik yüklendiği işlevlere karşılık evrensel anlamda bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Çünkü toplumsal bir yapı olan aile, tarih boyunca toplumlarla birlikte hem boyutları hem yapısı hem de işlevi bakımından dönüşmüş, zaman ve mekâna göre değişim göstermiştir. Bununla birlikte ailenin, dayanışmaya bağlı grupların bulunduğu bütün toplumlarda var olan, çocuklar da dâhil insanları birbirlerine bakmaları için bir araya getiren sosyal kurum (Macionis, 2012: 462) tanımı günümüz ailesini de kapsayan ve ailenin en belirgin niteliklerinden biri olan dayanışmaya vurgusu nedeniyle kayda değer bir tanımdır. Aile dayanışma temelinde hayatın devamlılığı için gerekli pratik tarzların yeniden üretildiği bir alandır. Toplumun devamlılığını sağlayan kültürel kodlar ve davranış kalıpları bireye aile vasıtasıyla aktarılmaktadır. Toplumla birey arasında bağlantı kuran ve toplumsal hayatın devamlılığını sağlayan aile, toplumun bir nevi aynası görevi görmektedir. Bu sebeple, aileyi anlamak toplumun anlaşılması adına önem taşımaktadır.

Özellikle modern aileyi anlamak üzere ortaya konan çalışmalar 19. yüzyıla kadar geri götürülebilir. Bu çalışmalarda aile modernleşme süreciyle birlikte değişen ve sıkıntıda olan, dolayısıyla korunması gerektiği düşünülen bir kurum olmuştur. Ancak aile sosyolojisi, 1920’li yıllarda ABD’de ayrı bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Hızla üreyen, toplumsal sorunlara çok bağlı, psikolojik bilimlerin egemenliğinde olan geniş bir alanda kurmuştur. Daha sonra ABD’de çok çabuk yayılmış ve bu yıllardan itibaren aile yaşamının

incelenmesine ve aileye dair klasikleşen kavramların geliştirilmesine başlanmıştır (Dechaux, 2011: 40). Bu dönemde farklı bakış açıları ve yaklaşımlarla yürütülen çalışmalar bulunmakla birlikte, 1940’lara kadar daha çok iletişim, sosyal roller, kişilik kavramı gibi kavramlara olan vurgusu ile sembolik etkileşimci yaklaşım ön plana çıkmıştır. Sembolik etkileşimci yaklaşıma bağlı kalınarak yapılan çalışmalarda aile üyeleri arasında etkileşim, yüz yüze aile ilişkileri, ailenin birey üzerindeki etkisi gibi temalara odaklanılmıştır. Aile çözümlemelerinde anlamlandırma ve yorumlama süreçlerine ağırlık verilmiş, birey aktif bir konumda resmedilmiştir.

Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan siyasi ihtiyaç ve gelişmeler, sanayileşmesi daha önce gerçekleşmiş olan Batı’nın üstünlüğünü ve öncülüğünü vurgulayan, Batı dışı toplumları sanayileşmekte olan ve sisteme katılmak için çaba gösteren toplumlar olarak değerlendiren modernleşme kuramı çerçevesinde yapılan açıklamaları gerekli kılmıştır (Coşkun, 1989: 304). ABD’nin bu yıllarda uluslararası ilişkilerde güç kazanıp merkezi konuma yükselmiş olması dünya siyasetine ilişkin gelişmelerin anlaşılması ve açıklamasının ABD’ye geçmesini sağlamıştır. Aynı zamanda kendi içindeki toplumsal ilişkileri açıklama yönündeki arayışları da Amerikan sosyolojisinde kuramsal sıçrayışı getirmiştir. Bu duruma paralel olarak II. Dünya Şavaşı sonrasında aile sosyolojisi alanında ABD’de kuramsal yönelimlerin ön plana çıkması söz konusu olmuştur. Talcott Parsons ve öğrencilerinin çalışmalarının zirvesini oluşturduğu yapısal işlevselci yaklaşım bu açıklamalar için gerekli teorik çerçeveyi sağlamıştır.

Bu çalışma ise 1920-1960 yılları arasında ABD’de aile sosyolojisinde benimsenen yaklaşımların ne olduğu ve bu yaklaşımların benimsenmesinde toplumsal ihtiyaç, beklenti ve genel konjonktürün yanı sıra sosyoloji disiplindeki genel eğilimlerin ne yönde etkili olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Erken dönemde aile sosyolojisinde öne çıkan yaklaşımlar ve aileyi değerlendirmek üzere geliştirilen temel kavramlar ele alınmakta ve bu dönemde sosyoloji disiplindeki paradigmatik yönelimler ile aile sosyolojisi içerisinde yürütülen çalışmalarda benimsenen teorik yaklaşımlar arasındaki paralellik ve farklılıklar konu

edilmektedir. Bugün Türkiye’de yapılan aile çalışmalarının belirli bir sistematığı ve sürekliliği yakalandığını söylememiz pek mümkün görünmemektedir. Ayrıca her ne kadar çağdaş sosyoloji teorileri kapsamında Türkiye’de yapılan çalışmalarda Amerikan sosyolojisi önemli bir yer tutsa da, ABD’de aile sosyolojisine odaklanan çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Bu anlamda hem Amerikan sosyoloji tarihine hem de aile sosyolojisi tarihine ışık tutuyor olması nedeniyle çalışmanın bu eksikliği gidereceği düşünülmektedir.

2. II. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ ABD’DE SOSYOLOJİ BÖLÜMLERİ VE AİLE SOSYOLOJİSİ

1930’larda ve 1940’ların başında ABD’nin ileri gelen sosyoloji bölümlerinde baskın gelen epistemolojik ve metodolojik bir yaklaşım bulunmamaktaydı. 1945 öncesinde *American Journal of Sociology* (AJS) ve *American Sociological Review* (ASR) dergilerinin pozitivist eleştiren sosyologlar tarafından editörlüğü yapılmaktaydı. Pozitivist yaklaşımı eleştiren sosyologlar önde gelen sosyoloji bölümlerinde çalışmakta ve bazılarını yönetmekteydi (Steinmetz, 2007).

Bu dönemde pozitivist yaklaşımın merkezi konumunda olan Columbia Üniversitesi’nin ilk sosyoloji profesörü ve sosyoloji bölümünü yaklaşık 40 yıl yöneten Franklin Giddings deneyselcilik, bilimcilik ve istatistiki metodu savunmuştur. Ancak anti pozitivist eksende çalışan Robert MacIver ise 1929’da üniversiteye kabul almış ve sosyolojinin asıl tasarısının yorumlamak olduğunu, sosyal fenomenlerin doğa fenomenlerinden farklı olduğunu, ilişkiler sistemi içerdiğini, subjektif ve objektifi bir arada bulundurduğunu savunmuştur. Yine Columbia Üniversite’sinde görevli Robert Lynd de, *Knowledge For What*³ (1939) adlı çalışmasında pozitivist paradigmayı, ontolojik atomizmi, değer bakımından yansızlık doktrinini reddetmiştir (Steinmetz, 2007: 324-326).

³ Ne için Bilgi.

İlk Amerikan sosyoloji bölümü olan Chicago Üniversitesi sosyoloji bölümü ise 20. yüzyılın ilk otuz yılı boyunca öncü bölüm konumunda olmuştur. Bölümün kurucusu Albion Small, bilimsel pozitivist yaklaşıma zaman içinde yaklaşmış olsa dahi, tarihsel çalışmalar yönünde benimsediği ilk görüşleri bölümde hâkim olmuştur. Bölümün şöhreti yakalamasını sağlayan merkezi figür ise Robert E. Park’tır. Park her ne kadar doğa bilim modelinin sosyolojiye aktarılmasına karşı olmasa da, açıkça istatistiksel sosyal bilime karşı çıkmıştır. Chicago tarzı vaka analizi bu yıllarda büyük teori ve kategoriler oluşturmaktan kaçınan Park ve E. Burgess ile özdeşleştirilmiştir (Steinmetz, 2007). Chicago Okulu’nun oluşum süreci ABD’de sosyolojinin bilim kimliği elde etme süreciyle iç içe geçmiştir. Özellikle Chicago Okulu’nun temsilcileri ve eserlerinin ABD’de sosyolojinin kendi sınırları olan bir disiplin olarak somutlaşmasına örnek gösterilmiştir (Kaya, 2011: 373).

Michigan Üniversitesi’nde ise bu dönemde humanistik sosyoloji egemen durumdadır. Burada ilk sosyoloji dersini veren Charles Horton Cooley’in *Looking Glass Self/ Ayna Benlik* kavramı ve sosyal pratiklerin anlam yüklü karakteri ve sosyal hayatın kendi bağlamı içinde çalışılması gerektiği düşüncesi, 20. yüzyıl Amerikan sosyolojisinde pozitivizme alternatif olan görüşü temsil etmektedir. Cooley, sosyal düzenin düşünceler kompleksi olarak anlaşılabilmesi için sosyal araştırmanın sempatik katılım yoluyla yapılması gerektiğini ileri süren ilk kişidir. Yorumlayıcı ve nedensel sosyoloji üzerinde ısrar etmiş, betimleyici sosyolojiye şüpheyle yaklaşmıştır. Vaka analizini, istatistiki anket çalışmalarına karşı savunmuştur.

Harvard Üniversitesi sosyoloji bölümü ise 1930’da Pitirim Sorokin tarafından kurulmuştur. Sorokin’in Harvard’ta sosyolojiye hâkim olan reformist ve dini öncüllerine karşıt olarak sosyolojik bilimsel yaklaşımı savunması, çalışmaları daha komplike olsa da ona pozitivist bir ün vermiştir. Ancak Sorokin bu dönemde aslında epistemolojik olarak hem yorumcu hem pozitivist olan bir yaklaşımı temsil etmektedir (Steinmetz, 2007: 335-339).

İki savaş arası dönemde ABD’nin önde gelen bu beş üniversitesindeki sosyoloji bölümlerinin epistemolojik ve metodolojik eğilimlerine baktığımızda tam olarak egemen olan bir yaklaşımın olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu yıllarda Amerikan sosyolojisi tam olarak iyi düzenlenmemiş bir disiplin durumundadır. Avrupa’dan gelen araştırmacıların da sağlamış oldukları felsefi sofistikasyon ile Amerikan sosyoloji bölümleri farklı fikirleri barındırmaktadır. 1920’li yıllarda ABD’de ortaya çıkan aile sosyolojisinde de farklı yaklaşımlara bağlı kalınarak farklı çalışmalar yapılmıştır. Ancak sanayileşme ve modernleşme süreçlerinin hız kazanması bireye, diğer tüm kategorilerin üstünde bir ontolojik öncelik kazandırmıştır (Swingewood, 1998: 309). Psikolojik düşünce okullarının dahi sosyal etkileşime başvurmadan bireysel patolojiyi açıklayamadığı düşüncesinden çıkan sembolik etkileşimciliğin bireyi toplumsala bağlı fakat aynı zamanda kendi başına bir özne olarak ele alıyor oluşu bu yıllarda özellikle aile çalışmalarında sembolik etkileşimci yaklaşımı ön plana çıkarmıştır. Hem toplumsal düzeni hem de bireysel insan doğasını iletişimin bir ürünü olarak değerlendiren sembolik etkileşimcilik 1940’lı yıllara kadar, iletişim, sosyal roller, kişilik gibi kavramlara olan vurgusu ile aile alanındaki ilgi ve beklentilere bağlı olarak daha çok benimsenen yaklaşım olmuştur.

1920 ve 1930’larda araştırmacılar, yüz yüze aile ilişkilerine, aile hayatının bireysel iyilik haline etkileri ve özellikle evlilik ve aile hayatında başarıyı tahmin etmek üzerine odaklanmıştır. Aile alanı, daha geniş kapsamda kültürün kişinin kendini gerçekleştirme ve kişilerarası iletişim üzerindeki etkisini anlama çabalarından ve aynı zamanda günlük hayatı yönlendiren bir kaynak olarak bilime olan bağlılıktan etkilenmiştir. Metodolojik olarak ise 1920 ve 1930’larda Amerikan hayatı içinde artan oy verme prosedürlerine ve nicel yöntemlerin kullanımının aile çalışmalarına gerçek bilimsel bir değer katacağına olan inanca bağlı olarak aile araştırmacıları *survey/ anket* yöntemini kullanmaya başlamıştır. Boşanma, evlilik dışı ilişki ve kadının aile hayatına etkide bulunan değişen rolleri gibi konulara olan kültürel ilginin etkisiyle önde gelen aile araştırmacıları evlilik kurumunun düzenlenmesine odaklanmış ve bu amaçla

eşlerin beklentilerini, şikâyetlerini, algılarını ve kişilik problemlerini anlamak üzere mülakatlar yapmışlardır (Christensen, 1964: 3-22).

2.1. Sembolik Etkileşimcilik ve Aile

1920 ve 1930’lu yıllarda aile çalışmalarında benimsenen temel teorik yaklaşım olan sembolik etkileşimcilik bugün de halen çokça başvurulmuş ve aile çalışmalarında etkili bir teorik yaklaşımdır. Sembolik etkileşimciliğin aile çalışmalarındaki önemi bu yaklaşımın güçlü bir kavramsal mirasa ve araştırma geleneğine sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Hume, Locke ve Berkeley gibi Britanyalı bilim adamlarının çalışmaları ile ortaya çıkan faydacı/pragmatik felsefi düşünce geleneğine dayanan sembolik etkileşimci yaklaşımın üç temel ilkesinden bahsedilebilir. Bunlardan birincisi, insanların kendileri tarafından anlam/önem atfedilen davranışlarda bulunduklarıdır. İkincisi, insanların davranışlarının toplumdaki diğer insanlarla giriştikleri sosyal etkileşimden kaynaklandığı ve üçüncüsü de insanların karşılaştıkları durumları yorumlayıp ulaştıkları sonuca bağlı olarak da davranışlarını değiştirdikleridir (Kasapoğlu, 2012: 4)

Charles Pierce, William James ve John Dewey gibi Kuzey Amerikalı faydacıların geliştirdikleri işaretler ve semboller teorisi, çevreyle ilişkili olarak gelişen benlik ve zihin kavramları sembolik etkileşimci okulun oluşmasında etkili olmuştur (Klein ve White, 1996: 89). Sembolik etkileşimci yaklaşımın Charles Horton Cooley, George Herbert Mead, W.I. Thomas gibi erken dönem düşünürleri bu gelenek içinde yetişmişlerdir.

2.1.1. Charles Horton Cooley

Charles Horton Cooley, benliğin toplumsal ve dinamik karakterine dair kendi anlayışını geliştirmiştir. Toplumun tam gerçekliğinin insanın zihninde olduğunu ileri süren Cooley, empati veya sempatik iç gözlem ile kişinin diğer kişilerin farkına vardığını ileri sürmüştür (Boss, Doherty, LaRossa, Schumm & Steinmetz, 1993: 138). İnsanın diğerlerinin farkına varması ve onları etkilemek ve onaylarını kazanmak arzusunun oluşumu ile toplumsal bir benlik oluşturması sürecini *the looking glass self/ ayna benlik* kavramı ile

açıklamıştır. Buna göre benlik kendi davranışlarının nasıl algılandığının farkında olan, aktif bir yapım sürecinin ürünü olan bir yapıdır (Shaffer, 2005: 54). Ayna benlik üç temel bileşenden oluşmaktadır. Birincisi, bizim başkalarına nasıl göründüğümüze dair tasavvurumuz. İkincisi, diğerlerinin görüntümüzü nasıl yargıladığı hakkındaki tasavvurumuz ve üçüncüsü ise başkalarının bizi nasıl değerlendirdiğine dair tasavvurumuz neticesinde oluşan utanma, gurur gibi duygulardır (Rousseau, 2002: 4). Cooley’e göre kişinin kendi hakkında ne hissettiği daha çok başkalarının onu bildik ve aykırı durumlarda nasıl algıladığına dair düşünceleri ile biçimlenmektedir ve insanlar kendilerini diğerlerinin kendilerini gördüğünü düşündüğü şekilde görürler (Gecas ve Tsushima, 2013).

Cooley’e göre ayna benlik, daha sıcak, sürekli bağlar imkânı veren küçük ve yüz yüze ilişkilerin oluşturduğu birincil gruplar içinde gelişmektedir. (Cooley, 1956: 23). Aile de bu birincil grupların prototipi niteliğindedir. Çocuk ilk olarak aile içerisinde kendi dışındaki kişilerin farkına varıp, kendi benliğinin gelişimi adına onay ve destek kazanmaya çalışır. Yine aile veya diğer birincil gruplar içinde kendini diğer kişiler ile özdeşleştirmeye ve kendini o grup ile tanımlamaya başlar. Aynı zamanda kendi duygularını daha soyut sembollerle ifade etme ve somut deneyimlerini norm ve değerlere çevirmesi de bu gruplar içinde gerçekleşir. İnsan gelişiminin yüz yüze etkileşimin söz konusu olduğu birincil gruplarda temellendiğini iddia eden Cooley, birincil grupları aile ile sınırlandırmamış, içine komşular, akranlar, yaşlılar gibi grupları da dahil etmiştir. Böylece ailenin toplumsallaşmanın gerçekleştiği kurum olarak konumu değişmiş, bu işlevi yerine getiren başka kurumların altını çizmiştir (Cooley, 1922: 168-210). Aynı zamanda aileyi, kapalı ve otonom sistemler olarak değil, kendisini çevreleyen toplumla duygusal bir bağlılık içinde resmetmiştir. Ailenin toplumsal örgütlenmeyi etkileyen yapısal ve kültürel değişimlerden bağımsız ele alınamayacağı üzerinde durmuştur.

Cooley’in ailenin açık bir sistem olarak ele alınması gerektiği yönündeki düşüncesi, bu dönemin en önemli çalışmalarından biri olan W.I. Thomas ve F.W. Znaniecki’nin *The Polish Peasant in Europe and America*⁴ (1918-1920) adlı çalışması ile pekişmiştir. Bu çalışmada Polonya’dan ABD’ye göç eden köylülerin toplumsal uyum deneyimleri incelenmiştir. Polonyalı köylülerin ABD’deki dönüşümleri, bireyci değerleri edinmeleri ve geleneksel ailevi inanç ve değerlerinden kopuşları konu edilmiştir. Aile teorisine en büyük katkısı ise ailenin sosyal psikolojik önemine vurguyu sürdürmekle birlikte toplumsallaşmanın gerçekleştiği temel bir kurum olarak aileyi işaret etmesidir (Boss vd., 1993: 140). Aile içinde toplumsal gerçekliğin nasıl oluştuğunu ve toplumsal eylem ile toplumsal bilinç arasındaki bağlantıyı göstermeyi amaçlayan bu çalışma, ailenin toplumsal bağlamda ele alınması adına bir dönüm noktası niteliğindedir. W.I. Thomas ve F.W. Znaniecki’nin ortaya koymuş oldukları bireysel tutumlar ile bireyleri çevreleyen kültürel koşullar arasındaki karşılıklı ilişki Cooley’in ailenin dinamik ve biçimlenebilir olduğuna dair düşünceleri ile örtüşmektedir.

2.1.2. Ernest Burgess

Aileyi sembolik etkileşimci bir yaklaşımla ilk kez doğrudan ele alan isim ise Ernest Burgess’in *The Family as a Unity of Interacting Personalities*⁵ adlı makalesidir. Burgess bu makalesinde aile birliğinin hukuki veya başka bir resmi çerçeve haricinde üyelerinin etkileşimi neticesinde varlık kazandığını ve aile içi rollerin dinamik bir karaktere sahip olduğunu, dolayısıyla aile üyeleri ile olan etkileşim neticesinde bireylerin aile içi roller dahilindeki kalıplaşmış davranış veya tepkileri değiştirebileceğini iddia etmiştir (Burgess, 1926: 3-10). Bu dönemde var olan kişisel gelişim ve aile içi ilişkilerin iletildiği şeklinde ortaya çıkan ilgi bağlamında Burgess’in bireylerin etkileşim yoluyla aile içi rol ve kalıpları değiştirebileceklerini iddia etmesi önem arz etmektedir. Ancak bu yaklaşımı kullanan daha önceki isimlerle benzer şekilde

⁴Avrupa ve Amerika’da Polonyalı Köylüler

⁵Aile, Etkileşen Kişilikler Birliği

Burgess de içinde bulunulan toplumun aile üyelerinin tutumları, değerleri ve etkileşimleri üzerinde etkisi olduğunu da kabul etmiştir. Rol kavramını kullanarak aile üyelerinin bireyler olarak ve birer sosyal aktör olarak karşılıklı ilişkisini ortaya koymuştur. Aile dışında yer alan konum ve rollerin aile içindeki etkileşimleri etkilediği kabulü, toplumsal cinsiyet ve diğer güç dayanaklarının aile yaşamını nasıl etkilediğini ortaya koyma imkânı vermiştir (Reynolds, Herman & Altamire, 2003: 514).

Burgess’in etkileşen kişiliklerin birliği olarak aile tanımı iki varsayıma yaslanmaktadır. Bunlardan biri ailelerin sosyal birer grup olarak biçim ve yapılarının kurumlardan ve toplumsal faktörlerden etkilendikleri, ayrıca tarih boyunca toplumsal gelenek ve adetlerin aile içindeki bireylerin etkileşim kalıplarını etkiledikleridir. İkincisi ise toplumsal imajların, benlik ve diğerleri kavramsallaştırmalarının eylem için gerekli güdüyü ve bireylerin diğerlerini daha iyi yorumlamasını sağladığıdır (Boss vd., 1993: 140). Böylece bu tanım ile hem içinde yaşanılan kültürün kendini gerçekleştirme, benliğin oluşumu üzerindeki etkisi hem de bireyin kültür üzerindeki aktif etkisi ortaya konmuştur. Burgess için, sanayileşme modern aile yapısını ve etkileşimini etkileyen en temel süreçtir. Sanayileşmeyle birlikte kurumsal bir aile biçiminden eşlik, arkadaşlık gibi sıfatlarla nitelediği bir biçime geçilmiştir. Bu aile biçimi, eşlerin karar alma mekanizmasına beraber katıldığı, eşler arasında aşk ve duygusal bağlanmanın söz konusu olduğu, aynı zamanda aile üyelerinin mutluluklarının ve kişilik gelişimlerinin de içinde yer aldığı bir aile biçimidir (Reynolds vd., 2003: 515). Burgess böylece ailenin bir birliktelik olarak hem kişinin bireysel psikolojik haline ve kişisel gelişimine hem de kişiler arası iletişimine olan olumlu katkısını ortaya koymuş hem de bu dönemde ailenin zayıfladığı, güç kaybettiği yorumlarına cevaben aslında ailenin zayıflamadığını, sadece değişen koşullarla birlikte ailenin de değiştiğini ileri sürmüştür.

2.1.3. Willard Waller

İki savaş arası dönemde sembolik etkileşimci yaklaşımı ile aile üzerine çalışan bir diğer isim Willard Waller’dir. Waller’in *The Family: A Dynamic Interpretation*⁶ adlı çalışması çatışma ve güce odaklanması açısından ayırt edici bir özelliğe sahiptir. Metot olarak bireylerin algı ve anlayışlarına odaklanmış olsa da toplum ve birey arasındaki ilişkiyi ihmal etmemiştir ve ikisi arasındaki etkileşimi de çalışmasında ortaya koymuştur. Her ne kadar eşler arasındaki etkileşim ve aile bağlamında benlik kavramının nasıl değiştiği üzerine odaklansa da evliliğinin kamusal niteliğine ve onun devamlılığının veya çözülmesinin kendi dışındaki grupların etkisinden bağımsız olmadığı üzerinde durmuştur.

Çalışmasında kimi evliliklerin boşanmayla sonuçlanırken kimilerinin aynı şekilde neden sonuçlanmadığı sorusuna cevaben eşler arasında evliliğin bütünlüğüne dair tanımın bir kez kırıldıktan sonra yabancılaşmanın gerçekleştiğini ve eşlerin birbirine uzaklaştığını iddia etmiştir (Eslinger, Clarke & Dynes, 1972: 269-272). Boşanmayı çatışmacı bir bakış açısıyla ele almıştır. Aynı zamanda dönemin “heyecan temelli ve çıkarıcı” olarak nitelendirdiği flört ilişkilerini de mercek altına almıştır. Bu yıllarda hem erkekler hem de kadınlar flörtü evlilikten bağımsız bir süreç olarak değerlendirmiş ve çıkarıcı niteliğini kaçınılmaz olarak kabul etmiştir. Waller’a göre bu kabul dönemin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklanmaktadır (Eslinger vd., 1972). Erkeğin toplumsal hiyerarşi içindeki konumu onun ekonomik, kültürel ve sosyal sermayesi ile belirlenirken, kadının konumu onun kişisel özelliklerinden daha çok flört ettiği veya birlikte olduğu erkeğin konumuna göre belirlenmektedir. Cinsiyet temelinde derecelendirilmiş bu sistem nedeniyle hem erkek hem de kadın karşı taraf tarafından dolandırılmak veya aldatılmak korkusu ile birbirine karşı acımasız olarak nitelendirilebilecek bir imaj ortaya koymaktadır. Ancak ilişki ilerledikçe bu durum değişmekte ve eşlerin duygusal olarak birbirlerine bağlanmaları söz konusu olmaktadır. Bu

⁶ Aile: Dinamik Bir Yorum

durum ise ilişki içerisindeki güç dengesini değiştirmekte ve suistimal olasılığını daha da arttırmaktadır. Waller, bu düşüncesini ortaya koymak adına *principle of least interest/ en az çıkar prensibi* kavramını geliştirmiştir. Buna göre örneğin bir ilişki içinde kim daha az ilgili ise, o diğeri üzerinde daha çok güç sahibidir ve daha sık diğeri istismar etmektedir (Gecas & Tsushima, 2013).

2.1.4. George Herbert Mead

Bu dönemde kişiliğin oluşumu, gelişimi, benlik kavramı üzerine olan ilgiye bağlı olarak sembolik etkileşimci yaklaşımla üzerinde durulan konulardan bir diğeri toplumsallaşmadır. Sembolik etkileşimciler toplumsallaşmayı, sürekli bir şekilde gerçekleşen benliğin gelişimi, devamlılığı ve değişimini sağlayan bir etkileşim dizisi olarak ele almıştır. Aile de bu sürecin kaçınılmaz bir parçası olarak kabul edilmiştir. Toplumsallaşma sürecine dair sembolik etkileşimci varsayımları sıralamak gerekirse, bunlardan ilki bireylerin var olan bir topluma doğduklarıdır. Ancak bu varsayımdan kastedilen daha önce de belirttiğimiz gibi bireylerin var olan norm ve değerleri pasif bir şekilde kabul ettikleri veya toplumun bireyin toplumsallaşmasında kendisinden daha etkili olduğu değildir. Bireyler toplumsallaşma aracılığıyla toplumda yerleşik olan değer, norm veya inançları edinirken bu edinim aktif olarak gerçekleşmektedir ve birey onları değiştirme gücüne sahiptir. İkinci bir varsayım ise insanın diğerleriyle girdiği etkileşim sayesinde bir benlik geliştirdiği ve anlamlı davranışlar ortaya koyduğudur. Benliğin diğerleriyle girdiği ilk etkileşimler ise genel olarak ilk etapta aile içinde gerçekleşmektedir. Üçüncü varsayım ise insanların hem eyleyen hem de tepki veren canlılar olduğudur. Bu varsayım ile toplumsallaşma sürecinde etkileşimde bulunan bireylerin birbirlerine olan etkisi ve etkileşimlerinin bu süreci etkilediği kabul edilmektedir (Reynolds vd., 2003: 523).

Sembolik etkileşimci yaklaşımın temsilcilerinden George Herbert Mead ise benliğin gelişmesinin ve toplumsallaşmanın gerçekleşmesinin iki aşamada gerçekleştiğini ileri sürmüştür. Bunlar *play/ oyun* ve *game/ kurallı oyun* aşamalarıdır. Oyun aşamasında çocuk önemli olan diğer kişilerin jestlerini taklit

ederken, kurallı oyun aşamasında kendini bütün gruba göre konumlandırıp, bir bütün olarak grubun rolünü alabilir. Birinci oyun aşaması bir başkasının rolünü edinmeyi kapsamaktadır. İkinci kurallı oyun aşaması ise genelleştirilmiş öteki yoluyla kendi benliğini örgütlü bir faaliyete dahil etmesini kapsamaktadır (Gillespie, 2015: 15). Mead, çocuğun gelişiminin kurallı oyun aşamasında öğrenilen kurallar olarak rollerle ilgilenmiştir. Rol edinme, kendini bir başkasının yerine koymayı ve takip edilmesi gereken kuralları kapsamaktadır. Bebek dünyaya geldikten kısa bir süre sonra oyun aşamasına geçmektedir. Bu aşamada bir başka kişinin rolünü almayı öğrenmektedir. Bu aşamada çocuk kendini diğerlerinden ayrı biri olarak görmekte ve kendini diğerlerinin yerine koyup oyun oynayabilmekte ve farklı toplumsal rollere sahip insanlardan beklenen davranışları öğrenen çocuk bunu oyununa yansıtabilmektedir. Sonraki kurallı oyun aşamasında ise çocuk kendinden başka pek çok kişinin rolünü almayı öğrenmektedir (Klein & White, 1996: 95). Mead bu yeteneği *genelleşmiş ötekinin* rolünü öğrenme yeteneği olarak tanımlamıştır. Bu yetenek ile kişi toplumsal normlar çerçevesinde diğerlerinin tepkilerini yorumlama ve tahmin etme kabiliyeti kazanmaktadır (Millar, Brenda & May, 2000: 66). Genelleşmiş öteki kavramsallaştırmasına göre her bireyin kendisi için özel arzu ve ihtiyaçları vardır, ancak başkalarının neler düşündüğünü tasavvur edebilme yeteneği bütünüyle bencilce davranmayı engeller. Bu karşıtlık, özdenetim olarak adlandırdığımız şeyin, yani kendini sınırlama gerekliliği ortadan kalktığı durumlarda bile, zihnimizdeki, bedenimizi yönlendirme ve duygularımızı kontrol altında tutma aracının temelini oluşturur. Sürekli karşılaştığımız, fakat özellikle de tanımadığımız kişilerin bütün beklentilerini bilemeyeceğimiz için, belli genellemeler yaparız. Mead bu genellemeleri yapma yeteneğini genelleşmiş ötekinin rolünü alma olarak adlandırmıştır (Boss vd., 1993: 139). Genelleşmiş ötekinin rolünü alma, bir diğer kişinin perspektifini edinmek için sahip olunan bilişsel yetenektir. Bu yetenek, bireylerin etkileşimde bulundukları kişilerin zihinlerinde neler olduğunu tahmin edip anlama ve kendi davranışını değerlendirme, etkileşimde bulunduğu kişilerin beklentilerini içselleştirme imkânı vermektedir. İçselleştirilmiş olan beklentiler genelleşmiş ötekiyi oluşturmaktadır.

Aynı zamanda genelleşmiş öteki benliğin de bir parçası haline gelmektedir. Benlik ve öteki, anlamın ve benlik imgesinin oluşmasına beraber katkıda bulunmaktadır (Deseran, 1982: 285).

Rol alma ve rol yapma süreçleri toplumsallaşmanın anahtar bileşenleri olarak görülmüştür. Çocuğun toplumsallaşması, içinde rollerin ezberlendiği bir süreçten çok, aktif bir şekilde rollerin öğrenildiği ve kimliğin oluşumunun sağlandığı bir süreç olarak ele alınmıştır. Rol, toplum ile kişi arasındaki bağlantıyı oluşturan ve bir ilişkiler kümesi içinde bir statü ile bağdaştırılan beklentiler olarak tanımlanmıştır. Rol alma başkalarının davranış ve bakış açısını tahmin ederek onların rollerini taklit etmeyi ifade etmektedir. Rol yapmak ise tanımlanmış ve kendine atfedilmiş role uygun hareket etmeyi belirtmektedir (Gecas ve Tsushima, 2013). Rol alma ve rol yapma süreçlerinde kişiler aktif şekilde rollerini oluşturur, yorumlar ve dışa vururlar ve neticesinde kendilerini tanımlamaktadırlar.

1920’li ve 1930’lu yıllarda yukarıda değinilen çalışmaların yanı sıra sembolik etkileşimci yaklaşımla ortaya konan kayda değer pek çok çalışma yapılmıştır. Bunlara Mowrer’ın ailenin bozuk örgütlenmesi üzerine çalışması (1927), Frazier’ın Chicago ve ABD’de siyahi aileler üzerine çalışması (1932), Lumpkin’in aile etkileşimi ve stres üzerine çalışması (1933), Angell’in Büyük Bunalım’ın aile ilişkileri üzerindeki etkisi üzerine çalışması (1936) örnek olarak verilebilir.

3. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI ABD’DE SOSYOLOJİ BÖLÜMLERİ VE AİLE SOSYOLOJİSİ

II. Dünya Savaşı sosyal bilimlerin içinde bulunduğu bağlamın değişmesine ve önemli dönüşümlerin yaşanmasına neden olmuştur. En önemli değişim ABD’nin Avrupa ile ilişkisinde politik pozisyonunun değişmesidir. Örneğin 1920’lerde sosyal bilimler için önemli bir merkez olan Almanya bu pozisyonunu kaybetmiş ve pek çok sosyal bilimci ABD’ye göç etmiştir. Beşeri ve maddi kaynaklar genel olarak ABD merkezli hale gelmiştir (Backhouse & Fontaine, 2010: 6). Ayrıca savaş dönemi projeleri hem sosyal bilimlerin kendi içinde hem de diğer disiplinler ile sosyal bilimler arasında disiplinler arası iş birliğini arttırmıştır.

Soğuk Savaş yılları ise komünizm ile kapitalizm arasında doğrudan zor kullanımına dayanmayan bir ideolojik çekişmeye, kültür ve düşünce dünyasında etkili bir hegemonya mücadelesine yol açmıştır. Bu mücadele içerisinde Avrupa’da ve Batı dışı dünyada ABD’nin liberal-kapitalist değerleri ve fikirleriyle üstünlük sağlayabilmesi ve içeride de Amerikan değerlerine bağlı bir toplum oluşturabilmesi amacına yönelik olarak sosyal bilimlere ihtiyaç duyulmuştur. Sosyal bilimler, politika yapımı için gereksinim duyulan bilginin üretilmesinin yanı sıra, fikir hayatını belirleme kapasitesi nedeniyle hegemonya mücadelesinin alanları arasında yer almıştır.

Soğuk Savaş boyunca kapitalist ve sosyalist kamplar arasındaki mücadele düşünce dünyasının farklı kulvarlarını içine almış ve akademi bu çatışmanın merkezi alanlarından biri haline gelmiştir. Amerikan değerlerinin sivil toplumda egemen kılınması amacıyla özellikle akademik alanda gerek çevreden merkeze bilgi aktarımı gerekse ABD kaynaklı yaklaşımların yaygınlaşması açısından sosyal bilimler etkili olmuştur. ABD kaynaklı yaklaşımların, 1950’li yıllardan itibaren ABD’nin ekonomik ve siyasi nüfuzuyla eşzamanlı olarak yaygınlaşmasıyla birlikte “çok disiplinli”, “sorun odaklı”, “uygulamalı” araştırmanın gerçek bilim olduğu fikri gittikçe daha geniş bir çevrede kabul görmeye başlamıştır (Örnek, 2013: 144). Aynı zamanda devlet ve vakıflar tarafından desteklenen bölge araştırmalarının büyümesi de farklı disiplinlerin temsil edildiği, ‘siyasa üretimine yol göstermeyi hedefleyen ve kantitatif tekniklerde uzmanlaşan bir sosyal bilim pratiğini desteklemiştir. Soğuk Savaş süresince var olan hegemonya mücadelesi kadar ‘değer ihracı’ ve buna eşlik eden ‘modern olmayı öğretme’ isteği bu çalışmaların teşvik edilmesinde önem taşımıştır. ‘Güvenlik’ ve ‘istikrar’ ile ‘bilgi’ arasındaki güçlü ilişkinin fark edilmesiyle Amerikan değerlerinin yayılması için ABD hükümeti, ordu ve vakıflar, sosyal bilimlere büyük kaynaklar aktarmıştır. Bu durum sosyal bilim araştırmalarında izlenen yolu etkilemiştir. Modern ekonomiyle birlikte devletin ve vakıfların öncelikleri, sosyal bilimler üzerinde gerek tematik gerekse metodolojik açıdan yönlendirici olmuştur (Bell, 1960: 402-403).

Steinmetz’e (2005: 294) göre bu dönem ekonominin Fordist bir biçimde yönetildiği, refah politikalarının ve uzun vadeli istikrarın, seri üretim ve seri tüketimin bir arada olduğu Keynesyan bir ekonomi yönetimi ile sağlandığı dönemdir. Ekonomide uygulanan Fordizm kültürel ve tarihsel olmayan ve analiz birimi bağlamında bireyci, genel kanunlar oluşturmayı amaçlayan, değerden bağımsız bir sosyal bilim biçiminin oluşturulmasına yardım etmiştir. Talep yönetimi ile denge/ istikrar oluşturma, tüketici tercihlerinin tek tipleştirilmesi, üretimi artırma yoluyla işçilerin ücretlerinin arttırılması, işbirlikçi sendikalar, ulus-devlet-merkezcilik gibi Amerikan fordizminin temel bileşenleri sürekli olarak metropollerde yaşayan halka Amerikan tarzı yaşamın bileşenleri olarak sunulmuştur. Pozitivist bilimciler ise var olan toplumsal kalıplar ile toplumu çalışırkenki tercihleri arasındaki bağlantıyı işaret ederek, gerçekliğin kendi yaklaşımlarını tasdik ettiğini ileri sürmüşlerdir. Fordist güvenlik devleti de pozitivist bir yaklaşımla ortaya konan sosyal bilgiye dayanarak siyaset üretmiş ve bu şekilde örgütlenen araştırmalara para aktarmıştır. Sosyal bilimlerin büyümesi ve uzmanlaşması ile sürdürülen refah devletinin siyasi politikalarının bir parçası olarak sosyal bilimsel uzmanlığa talep artmıştır (Holmwood, 2011: 540).

Benzer şekilde 1940 ve 1950’li yıllarda sosyoloji alanında da saflaştırma, deneysel araştırmalarda baz alınabilecek yeterli bir kategori çerçevesi sunabilen sosyolojik teori oluşturma çabası göze çarpmaktadır (Holmwood, 2011: 539). Bu yıllarda ABD’de sosyoloji daha homojen bir yapıya doğru geçiş yapmış, daha yapılanmış bir alan haline gelmiştir. Metodolojik pozitivistliğin pratikleri ve iddiaları, ona karşı koyanlar tarafından dahi bilimsel sermayenin bir biçimi olarak tanınmıştır. 1950’ler boyunca pozitivist varsayımlara dayanan yapısal işlevselcilik başlıca sosyoloji dergilerinde, ders ve metodoloji kitaplarında, başlıca bölümlerde egemen paradigma olmuştur.

Bu yıllarda Columbia Üniversitesi sosyoloji bölümü başkanı Paul Lazarsfeld’in başkanlık ettiği *Bureau of Applied Social Research*, pozitivist anlamda metodolojik uzmanlık ve araştırma merkezi haline gelmiştir.

Lazarfeld ve Rosenberg, *Language of Social Research*⁷ (1955) adlı eserlerinde sosyal bilimin mantıksal pozitivist yaklaşımın etkisinde nomotetik-tümdengelimli bir yaklaşıma sahip olması gerektiği üzerinde durmuştur (Wells, 1955: 323). Columbia Üniversitesinden Harry Alpert ise yeni oluşturulmuş *National Science Foundation (NSF)*⁸’ın program analiz ofisinde hangi sosyologların NSF fonunu almaya hak kazanacağını tayin eden konumda çalışmıştır. Bu fonu almak için oluşturulmuş olan kriter bilim metodunun ve mantığının kullanılmış olması, doğa bilimlerinin ve sosyal bilimlerin yaklaşması ve milli çıkara hizmet olarak belirlenmiştir (Steinmetz, 2007: 341). Chicago, Wisconsin, ve Michigan Üniversitelerinde de zamanlaması farklı olsa dahi metodolojik pozitivist egemen hale gelmiştir. Chicago’da yeni paradigmanın temsilcileri 1960’lara kadar kontrol sağlayamamış olsa da 1960 sonrasında Chicago sosyoloji bölümü de daha pozitivist bir yaklaşım benimsemiştir.

Bu dönemdeki önemli gelişmelerden biri, Harvard Üniversitesi’nin Talcott Parsons’a disiplinler arası bir sosyal ilişkiler bölümü kurmasına izin vermiş olmasıdır. Parsons’ın sosyal ilişkiler modeli, kültürel antropologları ve psikologları bir araya getirerek katı bilimciliği bir noktaya kadar engellemiştir. Savaş sonrası Harvard çalışma modeli sosyolojide pozitivist alternatif olan Chicago tarzı vaka analizinin yerini almıştır. Ancak 1952’den sonra disiplinler arası sosyal ilişkiler modelinin tek devam eden parçası pozitivistle güçlü bir şekilde bağlı sosyal psikoloji eksenine olmuştur (Steinmetz, 2007: 346). Böylece Harvard Sosyal İlişkiler Bölümünde de 1950 sonrasında pozitivist yaklaşım egemen hale gelmiş ve Harvard sosyoloji bölümü, disiplinin ampirik çalışma yapan üyelerine teori oluşturma rolünü üstlenmiştir.

Özetle 1940-1960 yılları arasında sosyoloji alanında pozitivist yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. Pozitivist yaklaşımın genel sosyal kanunlar oluşturma yönündeki ilkesinden hareketle bu dönemde toplum denge modeli üzerinden bütünlüğe sahip kapalı bir sistem olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda katı düzeyde

⁷ Sosyal Araştırmanın Dili

⁸ Ulusal Bilim Kurumu

ampirik kavram ve teorilere verilen önemin artması da bu dönemi pozitivism ile özdeşleştirmiştir. Parsons ve öğrencilerinin çalışmalarıyla, pozitivist sayıtlara yaslanarak sistem yaklaşımı çerçevesinde işlevselciliğin yeniden ele alınması ve analize yapının da dahil edilmesi ile geliştirilen yapısal işlevselci yaklaşım 1940 ve 1950’ler boyunca Amerikan sosyolojisinde ve aile çalışmalarında baskın yaklaşım olmuştur. Aile, daha çok bütünleşme ve denge kavramlarına başvurarak ele alınmıştır.

3.1. Yapısal İşlevselcilik ve Aile

Yapısal işlevselciliğe temel olan organizmacı bakış açısı 20. yüzyıl başında Avrupa’da ortaya çıkmıştır. Darwin’in *The Origin of Species*⁹ (1859) ve *The Descent of Man*¹⁰ (1871) adlı çalışmalarından etkilenmişlerdir. Darwin her ne kadar toplumsal olguları çalışmamış olsa dahi toplum bilimciler toplumsal düzen ve değişmeyi açıklamak için onun düşüncelerinden faydalanmışlardır. Sonuçta toplum ve insan bedeni arasında analogi kuran bir görüş ortaya çıkmıştır.

Klasik organizmacı yaklaşımın sosyolojideki en önemli temsilcilerinden biri Auguste Comte’a göre toplumun organları kurumlardır. Aile ise toplumu oluşturan, kendine yetebilme potansiyeli olan en küçük ve en temel sosyal birimdir. Buna uygun olarak diğer sosyal biçimlerin aileden ortaya çıktığını ve ailenin, düzenli ve disiplinli cinsel tatminden ortaya çıkan bir denetim kurumu olduğunu ileri sürmüştür (Kasapoğlu, 2013: 197).

Klasik organizmacılar arasında önemli bir yere sahip olan Emile Durkheim da toplumu organik bir bütün olarak görmüştür. Bir bütünün parçalarının toplumsal kurumlar olduğunu, bu kurumların ahlaki nitelikteki işlevlerinin de toplumsal dayanışmayı, istikrarı ve dengeyi sağlamak olduğunu savunmuştur. Durkheim’a göre evrim artan karmaşıklık, düzen ve çeşitliliğe doğru kaçınılmaz bir harekettir. Ancak, evrim çeşitliliğin

⁹ Türlerin Kökeni

¹⁰ İnsanın Türeyişi

artmasına neden olsa dahi bütün toplumlar ortak bir kaynak paylaşmaktadır. Buna göre orijinal kurumsal biçimler hiçbir zaman kaybolmazlar, sadece bu biçimlerin farklı sayı ve çeşitte kombinasyonları söz konusudur. Durkheim, sosyal kurumların orijinal durumlarının sosyologlar tarafından tekrar oluşturulması, ortaya konması gerektiğine inanmaktadır. Din ve aile çalışmasında analizinin temelinde bu ilişkilerin orijinal durumlarının ortaya konması vardır (Kuper, 1985: 224- 237).

Ayrıca, toplumsal sınıflamasını 'mekanik dayanışmalı toplumlar' ve 'organik dayanışmalı toplumlar' olarak yapan Durkheim’da toplumların homojenlikten heterojenliğe doğru geliştiği düşüncesi önemli rol oynamıştır. Bu bağlamda aile biçiminin sosyal yapı tarafından belirlendiğini ve dolayısıyla geçmişin ailesine özlem duymanın anlamsız olduğunu ileri sürmüştür. Bu görüşe göre bugünün ailesi geçmişin ailesinden daha az veya daha çok mükemmel değildir, çünkü olaylar ve durumlar farklıdır. Yeni organik toplum ve kurumları daha kompleks ve farklılaşmış olmalarına rağmen geçmişin kurumlarından daha az ahlaki veya doğal değildir (Durkheim, 1978: 1-14).

Yapısal işlevselci yaklaşımın 20. yüzyılda etkinlik kazanmasında Britanya antropolojisi de etkili olmuştur. Özellikle Malinowski (1929) ve Radcliffe-Brown (1952) 20. yüzyıl işlevselciliğinin en önemli savunucularındandır. Radcliffe- Brown Durkheim’ın bütünlük ve entegrasyon/bütünleşme düşüncelerini kabul etmiş ve bunları kültür fenomenini açıklamaya yardımcı sosyal yapının ihtiyaçları olarak ele almıştır. Kültürlerin ve geleneklerin tarihsel geçmişlerini ve kökenlerini aramayı bırakarak, her kültürün genel yasalarının ve işlevlerinin olduğunu ve bunların işlevsel açıdan birbiriyle ilişkili bir sistem oluşturduğunu savunmuştur (Swingewood, 1998: 10). Bütünlük ve bütünleşme kavramları daha sonra Parsons’ın çalışmasının da köşe taşı olmuştur. Malinowski ise Spencer’ın toplum içindeki hiyerarşik seviyeler düşüncesini yeniden ele almıştır. Toplumların sosyal sistemler olarak görülebileceği görüşünü kabul etmiş ve karşılıklı olarak ilişkili öğelerden oluşan bu sistemlerin bütün insanların temel ihtiyaçlarından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Bu çerçevede ihtiyaç seviyeleri belirlemiştir. Bu seviyeler biyolojik,

sosyal, yapısal ve sembolik seviyelerdir ve her seviyenin farklı ihtiyaçları vardır. İhtiyaçları ile birlikte sistem seviyeleri düşüncesi de Parsons’ın sonraki çalışmalarında yerini bulmuştur (Şavran, 2013).

3.2. Talcott Parsons’ın Toplumsal Sistem Kuramı ve Aile Çözümlemesi

1940-1960 yılları arasında sosyoloji disiplininde ve aile alanında belirleyici yaklaşım olan yapısal işlevselci yaklaşım, sistem yaklaşımı çerçevesinde işlevselciliğin yeniden ele alınması ve analize yapının da dahil edilmesi ile Parsons tarafından geliştirilmiştir. Parsons ve öğrencisi Robert Merton’ın çalışmalarıyla daha kapsamlı hale gelen bu yaklaşım 1940 ve 1950’ler boyunca Amerikan sosyolojisinde ve aile çalışmalarında baskın yaklaşım olmuştur.

3.2.1. Toplumsal Sistem Kuramı

Parsons’a göre insan eylemleri sadece onların rasyonel olarak geliştirdikleri kişisel çıkarlarıyla açıklanamaz. Sosyal düzenliliğin açıklanması için davranışlara etki eden sosyal normlar ve değerler sistemi çok boyutlu olarak teorisinin merkezinde yer alır (Esgin, 2008: 88). Buna göre bireylerin ihtiyaçları toplumsal bir bağlamda gelişip biçimlenmektedir. Bu ihtiyaçlar toplumsal düzen sayesinde, kültür adını verdiğimiz oluşum aracılığıyla karşılanmaktadır. Ancak toplum, insanlar etkinliklerini toplumsal yaptırımlara sadece uymuş olmak için değil, aynı zamanda bu yaptırımların doğru olduklarına inandıkları ve böylece gerçekte onlara uymak istedikleri için işlemektedir (Cuff, Sharrock & Francis, 2013: 97).

Parsons’ın toplumu bir sistem olarak ele alan analizinde toplumsal sistem, kültürel sistem ve kişilik sistemi toplumsal eylemin içinde örgütlendiği alt sistemler olarak belirlenmiştir. Birey içinde yaşadığı toplumun değerlerini kültür sistemi içinde, normatif beklentilerle rol beklentilerini toplumsal sistem içinde öğrenmektedir. Bireyin kimliği kişilik sisteminden, biyolojik donanımı ise davranışsal organizmadan gelmektedir. Bu dört sistem birbirine karşılıklı olarak bağımlı durumdadır (Wallace & Wolf, 2004: 55-57).

Parsons’a göre toplumun işleyebilmesi için bu sistemler arasında bir ölçüde sağlanmış bir bütünlük olması gerekmektedir. Parsons’ın sistem analizinin ana sorunsalı da kültür sistemi, toplumsal sistem ve kişilik

arasında bütünlüğün nasıl sağlandığıdır. Bu bütünlüğün nasıl oluştuğunu açıklarken kültür, insanların somut koşullarda etkili bir biçimde nasıl davranmaları gerektiğini belirlemektedir. İnsanların içinde yer aldıkları etkinlikler ve ilişki örüntüleri ise kültürün buyruklarına fiilen uymanın mümkün olduğunu göstermektedir. Kültür içinde egemen olan değerlerin aktarımı yani toplumsallaşma yoluyla da toplumsal hayatta bireyler, diğerleriyle ilişki kurmalarını, birlikte kolektif olarak hareket etmelerini sağlayacak ve kültürün kendilerinden taleplerini benimseyecek ve onları gerçekleştirecek kişilik yapılarına sahip olmaktadır. Kültür, sosyal sistem ve kişilik sistemi arasındaki bütünlüğü sağlayan mekanizma Parsons tarafından bu şekilde kurulmuştur (Cuff vd., 2013: 100).

Aynı zamanda Parsons bir sistemin varlığını devam ettirebilmesini dört işlevsel zorunluluğun karşılanmasına bağlamıştır. Bir sistemin devamlı bir düzen sağlaması veya gelişimsel bir değişim sürecine girmesi için, belirli işlevsel gereklerin karşılanması gerektiğini iddia etmiştir (Sklair, 1970: 32). Amaç doğrultusunda koşulların hazırlanması zorunluluğu adaptasyon/uyum (**A**) olarak adlandırılmıştır. Adaptasyon, ilgili amaca yönelik fiziksel veya toplumsal araçların çevreden sağlanmasını gerektirmektedir. Bu zorunluluğa da Parsons amaca ulaşma (**G**) adını vermiştir. Üçüncü zorunluluk ise amaca ulaşma girişiminin grup içinde bireyler arasında oluşturduğu gerilim, sorun ve gerginliklerin, işleyen ilişkileri sürdürmek ve bozulanları onarmayı kapsamaktadır ve bütünleşme (**I**) olarak tanımlanmıştır. Amaca ulaşıldıktan sonra ise kalıp korunması (**L**) zorunluluğu gelmektedir. (Erkilet, 2007: 88). Bu işlevsel zorunluluk belirli bir düzene veya norma göre sistem içindeki eylemin devamlılığının nasıl sağlanacağı ile ilgilidir. Evreler dizisi adaptasyon, amaca ulaşma, bütünleşme ve kalıp korunması biçiminde sıralanır. Bu dört işlevsel zorunluluk genellikle **AGIL** olarak adlandırılmaktadır.

Kompleks bir sistem içinde yer alan bütün alt sistemler ve onu oluşturan kurumlar bu dört evreyle aynı ilişkiler içinde değildir ve sistemin farklı parçaları ağırlıklı olarak bu dört etkinlikten biri veya diğeri içinde sistemin farklı kısımlarının yararına uzmanlaşmaktadır (Cuff vd., 2013: 108). Bu süreç yapısal farklılaşma

olarak adlandırılmıştır. Bu farklılaşma, sistemin işlevsel zorunluluklarını karşılama süreci neticesinde oluşmaktadır. AGIL modeli bağlamında, Parsons’ın çalışmasının temel sorunsalı sistem içindeki ilişkilerdir. Parsons’a göre dört işlevsel zorunluluk toplumsal dengenin sağlanması için şarttır. Bir sistemin devamlılığının ve istikrarının sağlanması için onu oluşturan alt sistemlerin işlevsel zorunluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir. Bunların devamlı izlenmesi ise toplumsallaşma ve toplumsal kontrol ile sağlanmıştır. Parsons’a göre toplumsallaşma ve toplumsal denetim sisteme uygun rol etkileşimlerini sağlamakla dengeyi kurmakta ve korumaktadır (Erkilet, 2007: 81-84).

3.2.2. Aile Çözümlemesi

Genel toplumsal çözümlemesiyle uyumlu bir şekilde aile de Parsons tarafından toplumu oluşturan alt sistemlerden biri olarak toplumun daha ileri seviyede bütünleşmesine ve dengede tutulmasına katkısı açısından analiz edilmiştir. Bu analizdeki temel kaygısı akıl dışılığın ve toplumsal yerinden edilmişliğin egemen olduğu bu dönemde toplumun nasıl bir arada tutulabileceği ve ailenin gelecek kuşakların sadık vatandaşlar olarak toplumsallaşmasında nasıl bir işlev yükleneceği ve insanlık dışı bir dünyada yetişkinlere toplumsal bütünlük hissinin nasıl sağlanacağı olmuştur (Boss vd., 1993: 10).

3.2.2.1. Yapısal Farklılaşma

Parsons’a göre Amerikan toplumunda aileyi anlamak için ilk üzerinde durulması gereken şey toplumun yapısal farklılaşmasıdır. Buna göre yalıtılmış çekirdek aile biçimi evrimsel uzun bir sürecin sonucunda oluşmuştur. (Scanzoni & Kingsbury, 2013). Geniş/ geleneksel aile birçok çekirdek ailenin bir arada veya çok eşliliğin olduğu, yakın yerlerde yaşayan ve tarımsal faaliyetlerin sürdürüldüğü bir aile biçimidir. Çekirdek aile ise kent merkezli, heteroseksüel evli bir çift tarafından oluşturulmuş, babanın araçsal lider rolüyle geçimden sorumlu ve otoriteyi elinde tutan evin reisi konumunda olduğu, kadının etkileyici lider rolüyle evin düzenlenmesi ve çocuk bakımından sorumlu olduğu bir aile biçimi olarak tanımlanmıştır. Geçmişte aileyi oluşturan karı koca, akrabalarının kontrolü ve otoritesi altında iken toplumsal farklılaşmayla birlikte sanayi toplumunda karı koca akrabaların otoritesinden bağımsız otonom bir nitelik

kazanmıştır. Bu otonomi aileye atfedilen mahremiyet derecesini ve ailenin yalıtılmışlığını arttırmıştır. Ayrıca sanayileşmenin hem coğrafi hem sosyal hareketliliği zorunlu hale getirmesi, geniş aileden çekirdek aile biçimine doğru bir geçişi zorunlu kılmıştır. Coğrafi hareketlilik ihtiyacının artması ve aile bağlarının eski önemini kaybetmesi ailenin işlevlerinden bazısını kaybetmesine neden olmuştur. Aileye ait işlevlerin büyük bir kısmı sanayi toplumunda üniversiteler, kurumsal yapılar, uzman birlikleri gibi akrabalık bağından uzak yapılar tarafından yerine getirilir olmuştur. Kısaca aile, genel toplumsal yapıyla kurduğu yeni ilişkiye bağlı olarak yeni bir yapıya bürünmüş ve farklılaşmıştır. En üst seviyede farklılaşmış, modern toplum yapısına uygun olan aile biçiminin temsilcisi ise Parsons’a göre Amerikan ailesidir.

Amerikan aile sisteminin ayırt edici birkaç özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ikisi toplumun genelinde egemen olan çekirdek ailenin yalıtılmış yapısı ve soyun devamı açısından iki soydan devamlılığın sözü konusu olmasıdır (Parsons, 1955: 10). Yalıtılmışlıktan kastedilen çekirdek aileyi ve dolayısıyla hane halkını oluşturan üyelerin anne-baba ve çocuklardan oluşması, bu ailenin ayrı bir yerde ikamet etmesi ve ekonomik anlamda geniş akraba bağlarından bağımsız olmasıdır. Amerikan sistemi içerisinde tek bir soy üzerine kurulu bir miras kalıbının olmayışı ise simetrik iki yönlü bir soydan devamlılığı mümkün kılmıştır (Parsons, 1943: 28). Buna uygun olarak doğum sırası veya cinsiyetten bağımsız olarak miras çocuklar arasında eşit bölüşülmekte, soy anne ve babadan devam etmektedir.

Modern ailenin diğer bir ayırt edici özelliği ise aile içi rollerin farklılaşmasıdır. Aile içinde işlevsel rol farklılaşması yatay eksenle etkileyici ve araçsal roller ile dikey eksenle lider ve takipçi rolleri şeklinde gerçekleşmektedir. Çocuğun özellikle ilk yıllarında savunmasız ve yardıma muhtaç olması lider ve takipçileri gibi bir farklılaşmanın zeminini oluşturmaktadır. Çocuğun bağımlı konumuna bağlı olarak oluşan bu farklılaşma toplumsallaşmanın erken dönemindeki kuşaklar arasındaki güç ilişkisine dikkat çekmektedir. Kadının evrensel olarak çocuk bakımıyla daha ilgili olması ve daha yakın ilişkiler geliştirmesi, erkeğin mesleki sistemde kazancını elde etmek zorunda olması ise etkileyici ve araçsal olarak işlev

farklılaşmasının temelini oluşturmaktadır (Parsons, 1954: 103). Araçsal faaliyetler hâkim norm ve değerler ile biyolojik ihtiyaçlardan ötürü koca-babaya atfedilmiştir. Aile içinde araçsal rollere sahip olan baba, evin geçimini sağlamakla ve sosyo-ekonomik ihtiyaçları karşılamakla yükümlüdür. Erkeğin araçsal rollerinin tamamlayıcısı olarak etkileyici roller kültür ve biyoloji tarafından karı-anne’ye atfedilmiştir. Bu anlamda kadın aile üyeleri içinde duygusal ilişkilerin düzenlenmesinden sorumludur. Amerikan toplumunda aile ile mesleki sistem arasındaki eklemlenmeye bağlı olarak aile içi araçsal sorumluluklar yetişkin erkeğe, ailenin yalıtılmışlığına bağlı olarak hane içinde çocuklarla ilgilenecek başka bir kadının olmayışı nedeniyle de etkili roller, özellikle çocuğun bakımı kadına aittir (Parsons, 1955: 12). Parsons’a göre ailenin geçimini sağlama görevi temel olarak aile üyelerinden yetişkin erkek bireye düşmektedir. Erkeğin mesleki sistem ve aile içerisindeki rolü birbirine geçmiştir. Koca-baba rolündeki erkek, kabul gören bir mesleğe sahip olması ve bu vesile ile ailesinin geçimini sağlaması ile ailesi için önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Erkeğin sahip olduğu mesleğin statüsü genel anlamda ailenin sahip olduğu statüyü, kazancı ailenin yaşam standardını ve tarzını belirlemektedir (Parsons, 1955: 13). Eş, anne, evi çekip çeviren kişi olarak, evin düzeni ile çocuk bakımı ise kadının birincil sorumluluğudur.

Parsons’a göre evli kadının bir mesleği olsa dahi, özellikle orta sınıflarda pek çok durumda kadının mesleği kendi sınıfından erkeklerin meslekleri ile hem statü hem gelir anlamında yarışmamaktadır. Evli çift için mesleki yapı içerisinde asimetrik bir ilişki söz konusudur. Bu asimetrik ilişki hem işlevsel anlamda hem de cinsiyet rollerinin kalıplaşması adına büyük bir önem taşımaktadır. Olumlu işlevsel yönüyle, teknik yeterlilik, rasyonalite ve evrensel normların geçerli olduğu bir değerler sistemini yaygınlaştırmaktadır. Cinsiyet rollerinin kalıplaşması adına ise tek bir kişinin aileye statü sağlaması aile içindeki dayanışmanın yoğun olmasını sağlamaktadır. Aile içinde eşler arasında bir rekabetin oluşmasının önüne geçmektedir. Ayrıca ailenin statüsünün erkeğin mesleki statüsüyle belirlenmiş olması durum tanımı açıklığı, dolayısıyla psikolojik anlamda bir güvenlik hissi sağlamaktadır (Parsons, 1965).

Parsons mesleki yapıda bahsetmiş olduğumuz asimetrik ilişkiyi savunsa dahi modern Amerikan akrabalık sisteminin kadının bağımlı algılanışının üzerinde en azından iki önemli baskı oluşturduğunu ve kadının toplumsal statüsünün Amerikan sistemi içerisinde iyileştiğini iddia etmiştir. Birinci baskı unsuru, daha önce bahsetmiş olduğumuz miras aktarımında cinsiyet temelli ayrımcılığın olmadığı, simetrik ilişkilerin olduğu bir kalıbın olmasıdır. İkincisi evlilik ilişkisinin karakteri ile alakalıdır. Eşlerin birine duyduğu duygusal bağlanma temelinde inşa edilen evlilikler sayesinde bireylerin kişiliklerinin ön plana çıktığı, nesnel parametrelerin daha geri planda kaldığı, birlikteliğin ve eşitliğin söz konusu olduğu ilişkilere verilen önemin artmış olmasıdır (Parsons, 1943). Ancak mesleki statünün prestij elde etmek için önemli bir ağırlığa sahip olduğunu, evli ve meslek sahibi kadının mesleki hayatta kocasıyla eşitliğe sahip ol(a)maması nedeniyle işlevsel bir dengeye ihtiyaç duyduğunu, en azından orta sınıf kadınların için ev hanımlığının bu ihtiyacı karşılamadığını kabul etmiştir. Bu nedenle Parsons’a göre orta sınıfa mensup kadınlar kişisel görünüm, ev dekorasyonu, müzik, edebiyat gibi alanlara yönelmelidir. Kadınlar teknik uzmanlıktan ziyade insancıl duygular gerektiren şeylere eğilim göstermelidir (Parsons, 1943: 35-36).

3.2.2.2. İşlevsel Farklılaşma

Parsons ailenin modern toplumda işlevsel farklılaşmasını tartışırken, onun artık ekonomik bir üretim birimi, politik güç sistemi içinde önemli bir birim veya daha geniş toplumla bütünleşmeyi sağlayan bir aracı olma özelliğini kaybettiğinin altını çizmiştir (Parsons, 1955: 18). Artık kişiler, aile içindeki rollerinden bağımsız birer birey olarak tüm bu işlevlere katılabilmektedirler. Ancak aile hala iki temel işleve sahiptir. Bunlardan biri, çocukların içine doğdukları toplumun bir parçası haline gelmeleri yani toplumsallaşmaları, diğeri ise toplumu oluşturan yetişkinlerin kişiliklerinin dengelenmesidir. Parsons’a göre toplumsallaşma ailenin önemli bir rol üstlendiği erken dönem çocuklukta gerçekleşen ve okul gibi kurumlar ile akran gruplarının etkili olduğu, ama ailenin hala önemini koruduğu iki süreci kapsamaktadır. Yetişkin bireylerin kişiliklerinin dengelenmesinden kastedilen ise ailenin yetişkin bireylere arzu ettikleri ve ihtiyaç duydukları duygusal güvenliği ve desteği sağlıyor oluşudur (Parsons, 1954: 111-112). Bu çerçevede insan kişiliği ailede

üretilmekte ve kişilik bir kere üretildikten sonra sabit kalmamakta, kişiliğin dengede kalmasını sağlayan mekanizmalar ile toplumsallaşma süreci organik olarak ailede birbirine geçmektedir.

Parsons yetişkin kişiliklerin dengelenmesi ve bu dengenin düzenlenmesini açıklarken daha çok evlilik ilişkisine odaklanmaktadır. Modern çekirdek ailenin yalıtılmış yapısından dolayı aileyi oluşturan üyeler ile dışarıda kalan kişiler arasında oluşan keskin ayrım, evlilik ilişkisi ve sonrasındaki ebeveynliği yetişkin bireylerin duygusal dengeleri için önemli kılmaktadır. Modern çekirdek aile yetişkin kişilik bağlamında iç içe geçmiş iki önemli işlev yüklenmektedir. Birinci işlev, iyi bir evlilik içerisinde yetişkin iki bireyin ebeveyn olarak rollerinin eş olarak rollerini desteklemesi ve kişilik gelişimlerine olumlu katkıda bulunmasıdır. İkinci işlev ise modern Amerikan toplumunun koşulları altında cinsiyet rollerinin toplumsallaşma süreciyle aktarılmasıdır (Parsons, 1954: 109). Parsons evlilik ilişkisinin hem aile yapısı hem eşlerin kişilikleri için artan öneminin de bu rol farklılaşmasını gerektirdiğini düşünmektedir.

Ailenin toplum adına sahip olduğu işlevler ise sosyal sistemin devamlılığı ve dengesi için daha çok uyum ve kalıp korunmasıdır. Parsons’a göre sosyal sistemin devamlılığı ve dengesini sağlamada temel mekanizma toplumsallaşmadır. Toplumsallaşma iyi işlediği takdirde toplumun bütün üyeleri toplumun paylaşılan değerlerine bağlı olacak ve kalıp değişkenler arasında uygun olan seçimleri ve uyum, bütünleşme ve diğer hususlarda kendilerinden beklenileni yapacaklardır. Başarılı bir toplumsallaşma tamamlayıcı beklentileri üretecektir. Toplumsal beklentileri karşılayacak şekilde güdülenmiş aktörler toplumsal dengeyi üretecek şekilde etkileşimde bulunacaktır. Başka bir ifadeyle aile, toplumsallaşma süreci ile bireylere, kültürel sistem doğrultusunda tanımlanan durum tanımlarına uygun gelişen davranış modelleri aktarmaktadır. Bu davranış modellerinin bireyler tarafından içselleştirilmesiyle kültürel beklentiler kişisel birer ihtiyaç haline gelmektedir (Erkilet, 2007: 91). Böylece bir taraftan değerler içselleştirilirken bir taraftan birey bunları kendi tutum ve standartları olarak benimseyip, özdeşim kurmaktadır (Cuff vd., 2013: 110). Rolünü yeterli şekilde ifa edebilmesi için gerekli olan yönelimlerin bireye kazandırılması ne kadar

başarılıysa, toplumsal dengenin oluşması ve korunması o ölçüde başarılı olacaktır (Erkilet, 2007: 127). Toplumsallaşma, bireyin ihtiyaçlarının tatminini topluma bağlayarak, onu toplumsal yaptırımlara karşı hassaslaştırmakta ve böylece maddi manevi çıkarları topluma bağlamaktadır (Erkilet, 2007: 140).

Bununla birlikte Parsons’ın aile analizi pek çok eleştiri almıştır. Aile içindeki rollerin sabit olduğuna dair varsayım, ailenin statik bir doğaya sahip olduğuna dair kabul, aile içinde erkeğe atfedilen aşırı güç, aileyi ele alırken kullanılan yaklaşımın muhafazakar ve uyum odaklı olması bu eleştirilere örnek olarak verilebilir. Aynı zamanda, Parsons gerçek hayatta ailelerde var olan davranışların karmaşıklığını göz ardı edip, etkili ve araçsal rollere ilişkin faaliyetlerin birbiriyle örtüşmediği karşılıklı olarak birbirlerini dışladıkları ve bu roller arasında keskin bir ayrım olduğunu varsayımı nedeniyle eleştirilmiştir. Rollerin sabit ve değişmez olduğu düşüncesi rollerin ayrı fakat eşit olduğu imajını yaratmıştır. Ancak yapılan çalışmalar aile içi ilişkilerin her zaman dengeli ve destekleyici ilişkiler olmadığını, kontrol, çatışma, şiddet gibi kavramların aileyi tanımlamada en az denge, destek gibi kavramlar kadar belirleyici olduğunu göstermektedir (Eisenstadt, 1985: 15).

4. SONUÇ

Sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan modern aile yapısını doğurganlık oranının düşmesi, çocuk bakım ve yetiştirme süresinin kısalması, aileye ait bazı işlevlerin başka kurumlara devredilmesi, eğitime verilen önemin artması gibi gelişmeler belirlemiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde ise modern toplumu karakterize eden yalıtılmış çekirdek aile içinde evlilik daha fazla kişisel bir seçim konusu haline gelmeye başlamıştır. Çocuklarla ebeveynler arasındaki ilişki daha güçlü duygusal bir içeriğe sahip olmuştur. Çocukların düzenli eğitimine duyulan ilgi öne çıkmıştır. Bu değişimlerle birlikte 19. yüzyılın sonundan 1920’li yıllara kadarki dönemde kentleşme ve sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan problemlerin çözümü için sosyal reformlara ilgi duyulmuştur. Aile de bu dönemde sosyal teorinin ve terapinin ele alması gereken ve tehlikede olan toplumsal bir kurum olarak ele alınmıştır.

1920-1940 arası yıllarda sosyoloji, egemen bir yaklaşımın olmadığı parçalı bir disiplin olma özelliği göstermektedir. Kimi sosyoloji bölümleri daha pozitivist bir anlayışa sahipken, kimileri daha yorumcu bir anlayışa sahiptir. Bu dönemde yapılan aile çalışmalarına bakıldığında da, farklı bakış açılarıyla yapılmış çalışmalar olmakla birlikte, bu dönemde aile bağlamındaki var olan ilgilere bağlı olarak sembolik etkileşimci yaklaşım daha yaygın olarak benimsenmiştir. Sembolik etkileşimci yaklaşım, aile içinde yüz yüze aile ilişkilerine, bireysel hal üzerinde aile hayatının etkilerine ve evlilik ve aile hayatında başarıyı tahmin etmek üzerine odaklanmıştır. Ancak yapılan çalışmalarda genel olarak aile kendisine uyumun içkin olduğu, çatışmanın ise dışsal bir unsur olarak kaldığı bir kurum olarak ele alınmıştır. Bu bakış açısının toplumsal tezahürü, 1929 Büyük Bunalımına bağlı yaşanan ekonomik darboğaz her ne kadar aile içinde özellikle rol farklılaşmasını değiştirme potansiyelini gün yüzüne çıkarsa da, bu yıllarda aile içi farklılaşmış rollerden sapmanın evliliğin ve ailenin zayıflamasına neden olacağı düşünülmüştür. 1930’larda ekonomik bunalım ilerledikçe Amerikalılar, aile içi farklılaşmış rollere sadık kalmanın kendi güvenliklerini sağlayacak etkenlerden biri olduğunu kabul etmişlerdir.

1940-1960 arası yıllarda ise Amerikan toplumsal ve bilimsel gelişmesine II. Dünya Savaşı ve savaştan diğer bir süper güç olarak çıkan Sovyetler Birliği ile girilen hegemonya savaşı damgasını vurmuştur. Aile özelinde bu yıllarda oluşan kaygı ve güvensizlik ortamı geleneksel değerlere bağlı, aile içi rollerin cinsiyete göre farklılaştığı aile idealinin benimsenmesini kolaylaştırmıştır. Devlet de modern çekirdek aile biçimini teşvik eden sosyal politikalar ortaya koymuştur. Sosyal politikaların oluşturulmasında akademi, sermaye grupları ve bu gruplara bağlı sivil toplumdan gerekli bilginin üretilmesi konusunda yardım alınmış, özellikle sosyal bilimler kaynak aktarımı yoluyla yönlendirilmiştir. Modern ekonominin belirlediği bu bilgi üretimi, genel kanunlar oluşturmayı amaçlayan, değerden bağımsız, daha pozitivist bir sosyal bilim biçiminin genel kabulünü kolaylaştırmıştır. Pozitivist eksende üretilen bilgi hem toplumun anlaşılmasını hem de onun dönüştürülmesini amaçlamıştır. Böylece savaş sonrası sosyal politika oluşturma ve toplumu biçimlendirme projesine destek kapsamında devlete ve sanayiye hizmet eden bir sosyoloji tarzı ortaya çıkmıştır (Steinmetz, 2005: 315). Kendisini destekleyen fon akışının belirleyici olduğu bu tarz, yapısal işlevselci yaklaşım ile vücut bulmuştur. Bu yıllarda pozitivist yaklaşımın kalesi haline gelen yapısal işlevselci kuramın çekirdek aile modeli, toplumsal düzeyde sosyal politikalar ile, aile çalışmalarında kaynak aktarımı ile desteklenmiştir

Yapısal işlevselcilik toplumu, daha çok bütünleşme ve denge kavramlarına başvurarak ele almakta ve değerler sistemine merkezi bir konum atfetmektedir. Çalışmalarıyla bu yaklaşımın ana eksenini oluşturan Parsons da aileyi bu sayıtlılara bağlı kalarak çözümlemiştir. Bu çözümlemede modernleşmeyle birlikte aile işlevsel ve yapısal anlamda dönüşmüştür. Yapısal anlamda aile daha yalıtılmış bir özellik kazanmış ve aile içi cinsiyete bağlı rol farklılaşması belirginleşmiştir. Çekirdek aile geniş akraba bağlarından uzak, geçiminin erkeğin kazancına bağlı olduğu, kadının ev içi işler ve çocuklarla meşgul olduğu bir yapı kazanmıştır. İşlevsel anlamda ise aile, geleneksel olarak sahip olduğu iktisadi ve siyasi işlevlerini kaybetmiştir. Ancak iki önemli işlevini devam ettirmektedir. İlk işlevi toplumu bir arada tutan değerler sisteminin toplumsallaşma vasıtasıyla bireylere aktarılması, diğeri ise yetişkinlerin toplumsal bütünlük

içinde tutulmasını sağlamasıdır. Toplumsal denge ve bütünlüğe katkısı çerçevesinde aileye dair bu çözümleme, 1940-1960 yılları arasında ABD’de ciddi kamusal destek bulmuştur. Kadının eş ve anne olarak etkili roller üstlendiği, erkeğin evin ekmeğini kazanmak gibi araçsal roller ile duygusal ihtiyaçlarını karşıladığı ve daha çocuk merkezli bu aile bir gelişmenin sonucu kabul edilmiştir.

Ancak yapısal işlevselci yaklaşımı bugün pek çok açıdan eleştirmek mümkündür. Aile içindeki rollerin sabit olduğuna dair varsayım, ailenin statik bir doğaya sahip olduğuna dair kabul, araçsal ve etkili roller arasındaki keskin ayrım, aile içinde erkeğe atfedilen aşırı güç, aileyi ele alırken kullanılan yaklaşımın muhafazakâr ve uyum odaklı olması bunlara örnek olarak verilebilir. 1960 sonrasında çeşitli toplumsal hareketler aracılığıyla muhafazakâr adet, değer ve geleneklerin sorgulandığı ABD’de benimsenen çekirdek aile ideali benzer şekilde eleştirilmiş, o zamana kadar anormal olarak etiketlenen aile biçimleri yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Aile alanında da farklı yaklaşımların ortaya çıkması ve yapısal işlevselci yaklaşımın etkisini yitirmesi söz konusu olmuştur.

SUMMARY

In this study, it is aimed to show the approaches adopted in family sociology in the US between the years of 1920-1960 and to show how the general tendencies in sociology discipline as well as social needs, expectations and general conjuncture are affective in the adoption of these approaches. At the same time, similarities and differences between the paradigmatic tendencies in the sociology and the theoretical approaches adopted in the sociology of the family are discussed. In this context, firstly, after mentioning the approaches in the field of sociology come to the fore in the US until the 1940s, concepts put forward with the symbolic interactionist approach that determined the family studies are addressed. Then, reflections of the historical developments such as World War II and Cold War on sociology and the structural functionalist approach which was prominent in these years and the basic family model in the analysis of Talcott Parsons are explained.

With regard to epistemological and methodological tendencies of the sociology departments at leading US universities in the interwar period, it seems that there is not a dominant approach. In these years, American sociology is a discipline that is not fully well organized. With the philosophical sophistication that came with European researchers, very different ideas took place in US sociology departments. Similarly, within family sociology that emerged in the US during 1920s as a separate field, different studies were conducted with different approaches. However, the acceleration of industrialization and modernization processes in the US gave the individual an ontological priority over all other categories (Swingewood, 1998). Accordingly, symbolic interactionism which portrayed the individual in an active position within the process of making meaning and interpretation became the prominent approach especially in family studies.

Looking glass self which is the one of the main concepts used in family analysis was developed by Cooley who was a representative of symbolic interactionism. According to Cooley, looking glass self develops in primary groups formed by small, face-to-face associations that allow warmer, constant connections

(Cooley, 1956, p.23) The family is the prototype of these primary groups. Within the family, the child first tries to gain recognition and support for the development of his / her own self by becoming aware of the outside. Further, W.I. Thomas and F.W. Znaniecki's work, “The Polish Peasant in Europe and America” (1918-1920) which aims to show how social reality in the family is formed and the link between social action and social consciousness, was a turning point for addressing the family in the social context.

However, for the first time the family was directly addressed with a symbolic interactionist approach by Ernest Burgess's “The Family as a Unity of Interacting Personalities”. In this article, Burgess claimed that the family union has acquired a presence on the grounds of its members' interaction with the legal or other formal frameworks, and that family roles have dynamic character, and therefore, that individuals can change stereotypical behaviors or reactions within family roles as a result of their interaction with family members (Burgess, 1926, pp. 3-10). Another work which is Willard Waller’s “The Family: A Dynamic Interpretation” has a distinctive feature in terms of focusing on conflict and power within the family because for the first time power relations were analyzed within the family.

Moreover, during this period with the interest in personality formation and development of concept of self, socialization was another subject studied with a symbolic interactionist approach. Symbolic interactionists treated socialization as a sequence of interactions enabling the development, continuity, and change of the self continuously. The family was also been regarded as an inevitable part of this process. Mead, one of the representatives of the symbolic interactionist approach, argued that the development of self and the realization of socialization took place in two stages. These are play and game stages. In the play phase, the child can imitate the gestures of other important people while in the game phase by positioning himself / herself in relation to the whole group he can take the role of the group as a whole. The first play phase involves acquiring the role of someone else. The second game phase involves the inclusion of an organized

activity of the self through the generalized other. Mead described this ability as the ability of taking the role of generalized other.

However, World War II had caused changes in the context in which social sciences have taken place and that significant transformations occurred. The most significant change was that the political position of the United States in relation to Europe changed. For example, in the 1920s, an important center for social sciences, Germany lost its position and many social scientists migrated to the US. Human and material resources have generally become US-centered (Backhouse and Fontaine, 2010, p. 6). In addition, war period projects increased interdisciplinary collaboration between social sciences as well as between other disciplines. The state, capital groups, civil society connected to these groups and modern economy greatly influenced the shaping of social sciences. With the help of these structures, the knowledge had been produced to ensure state’s continuity. This knowledge, produced by the positivist axis, aimed both to understand the society and to transform it. In this period, Fordism, which was decisive in the economy, helped to create a value-independent, hence more positivist form of social science, which aims to create general laws. Similar to other social sciences, a more positivist approach in the sociology discipline and the family field became dominant. The structural functionalist approach that posed itself to positivist assumptions became the dominant paradigm in this period.

Structural functionalism which has an organismic heritage, conceptualize society as a living organism and social change from an evolutionist point of view. The emphasis on the concepts of integration and balance is the front plan. It is assumed that the sub-units that make up the society must be in balance and integrity, so each sub-unit has a separate function. As a force that holds society together, a special importance has been given to the system of values. Internalization of the value system through socialization and transmission through generations is presented as one of the main mechanisms of balance and integration. Accordingly, family within the analysis of Parsons was regarded its contribution to balance and integration

of society. For Parsons the nuclear family is considered to be the most appropriate family form for modern society in terms of development. He treats the family as a sub-system of society, with functions of socialization of children and the balancing of adult personalities. Because socialization function includes the transfer of cultural norms and values, family as a social institution is important for the balance and continuity of society. Moreover, Parsons assumes that women and men has different roles within the family which are effective and instrumental roles, respectively. The status of man’s professional status is decisive on the status of the family. The woman is responsible for emotional support for the family as well as for the children. In addition, the characteristics that determine the modern nuclear family is its isolated structure and that the income earned by the man depending on the occupation he has determined the family’s living.

However, it is possible to criticize the structural functionalist approach today. The assumptions that roles within the family are stable and the family has a static nature, the sharp distinction between instrumental and effective roles, the excess power attributed to the man in the family, and the conservative and harmonious approach that is used when handling the family can be given as examples. After 1960, the nuclear family ideals adopted in the US were questioned through various social movements and the family forms that were labelled as abnormal until that time have become widespread. Accordingly, different approaches in the family field have emerged and the structural functionalist approach lost its effect.

KAYNAKÇA

- Angell, R. C. (1936). *The Family Encounters The Depression*. Newyork: Charles Scribner’s Sons.
- Backhouse, R. E., Fontaine, P. (2010). The Social Sciences and Their Histories. *The History of Social Sciences since 1945* içinde. Newyork: Cambridge University Press.
- Bell, D. (1960). *The End of Ideology: The Exhaustion of Political Ideas in Fifties*. Newyork: Free Press.
- Boss, P.G., Doherty W.J, LaRossa R., Schumm W.R. & Steinmetz, S.K. (1993). *Sourcebook of Family Theories and Methods a Contextual Approach*. Boston: Springer.
- Bruce, S., Yearley, S. (2006). Family. *The Sage Dictionary of Sociology*. London: SAGE Publications.
- Burgess, E. W. (March 1926). The Family as a Unity of Interacting Personalities. *The Family*. Vol VII, No. 1, 3- 10.
- Christensen, H.T. (1964). Development of the Family Field of Study. *Handbook of Marriage and the Family*, Chicago: McNally.
- Cooley, C.H. (1922). The Social Self. The Meaning of I, *Human Nature and the Social Order* içinde. Newyork: Charles Scribner's Sons.
- Cooley, W.C. (1956). *Social Organization a Study of the Larger Mind*. Newyork: Charles Scribner's Sons.
- Coşkun, İ. (1989). Modernleşme Kuramı Üzerine. *Sosyoloji Dergisi*, 3(1), 289-304.
- Cuff, E. C., Sharrock, W. W. & Francis, D. W. (2013). *Sosyolojide Perspektifler*. Ü. Tatlıcan (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Darwin C.R. (1859). *On The Origin of Species by Means of Natural Selection, or The Preservation of Favoured Races in The Struggle For Life*. London: John Murray.
- Darwin C.R. (1871). *The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex*. London: John Murray.
- Dechaux, J. H. (2011). *Sosyolojik Düşünce Sözlüğü*. M. Borlandi, R. Boudon, M. Cherkaoui, & B. Valade (Ed.). İstanbul: İletişim.

- Deseran, F. A., Falk, W.W. (1982). Women as Generalized Other and Self Theory A Strategy for Empirical Research. *Sex Roles*, Vol.8, No.3, 283-297.
- Durkheim, E. (1978). Conjugal Family. *On Institutional Analysis*. Chicago: The University of Chicago Press. 229-239; originally published in *Revue Philosophique* 90: 1 – 14.
- Eisenstadt, S.N. (1985). Macro Societal Analysis Background, Development and Indications. S.N. Eisenstadt & H.J Helle (ed.). *Macrosociological Theory I* içinde. London: SAGE.
- Erkilet, A. (2007). *Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları*. İstanbul: Hece.
- Esgin, A. (2008). *Anthony Giddens Sosyolojisi*. Ankara: Anı.
- Eslinger, K.E., Clarke, A.C. & Dynes R. R. (May, 1972). The Principle of Least Interest, Dating Behavior, and Family Integration Settings. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 34, No. 2, 269-272.
- Frazier, E.F. (1932). *The Negro Family in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gecas, V. & Tsushima, T. Symbolic Interactionism. *Marriage and Family Encyclopedia*, (çevrimiçi) <http://family.jrank.org/pages/1679/Symbolic-Interact>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2013
- Gillespie, A. (2005). G.H. Mead Theorist of the Social Act. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 19-39.
- Holmwood, J. (2011). Sociology after Fordism: Prospects and Problems. *European Journal of Social Theory*, 14(4), 537–556.
- Kasapoğlu, A. (2012). Ünite 1 Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları. *Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Kasapoğlu, A. (2013). Sosyolojik Teorinin Özellikleri ve Tipleri, Don Martindale, *Klasik Sosyoloji Kuramları Ders Notları*. Ankara.
- Kaya, T. (2011). Chicago Okulu: Chicago’ya Özgü Bir Perspektif. *Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 367-383.
- Klein, D.M. & White J.M. (1996) *Family Theories: An Introduction*. Thousands Oaks: Sage Publications.
- Kuper, A. (Jun 1985). Durkheim's Theory of Primitive Kinship. *The British Journal of Sociology*, Vol. 36. No. 2, 224-237.

- Lazarsfeld, P. F. & Rosenberg, M. (1955). *The Language of Social Research: A Reader in The Methodology of The Social Sciences*. New York: Free Press.
- Lumpkin, K.D. (1933). *The Family: A Study in Member Roles*. University of North Carolina Press.
- Macionis, J. (2012). *Sosyoloji*. V. Akan (Çev.) Ankara: Nobel.
- Malinowski, B. & H. Ellis (1929). *The Sexual Life of Savages in North-Western Melanesia: An Ethnographic Account of Courtship, Marriage, and Family Life Among the Natives of the Trobriand Islands*. British New Guinea. London: George Routledge & Sons.
- Millar, L.D., Brenda, B. & May, J.V. (2000). *Sociology of the Family Investigating Family Issues*. Baston: Allyn & Bacon.
- Mowrer, E.R. (1927). *The Study of Family Disorganization: An Introduction to Sociological Analysis*. Chicago: The University Of Chicago Press.
- Örnek, C. (2013). Hegemonya Mücadelesi Bağlamında Filantropi ve Sosyal Bilimler: 1953 Yalova Konferansı Örneği. *Amme İdaresi Dergisi*, 46(2), 141–166.
- Parsons, T. (1943). The Kinship System of the Contemporary United States. *American Anthropologist*. New Series, 45(1), 22–38.
- Parsons, T. (1954). The Incest Taboo in Relation to Social Structure and the Socialization of the Child. *The British Journal of Sociology*, 5(2), 101–117.
- Parsons, T. (1955). The American Family. T. Parsons & R. F. Bales (Ed.). *Family, Socialization and Interaction Process* içinde. Illinois: The Free Press.
- Parsons, T. (1965). The Normal American Family. P. M. Farber & R. Wilson (Ed.). *Man and Civilization: The Family Search for Survival* içinde. Newyork: McGraw Hill.
- Radcliffe-Brown, A.R. (1952). *Structure and Function in Primitive Society*. London: Cohen& West.
- Reynolds, L. T., Herman N.J. & Altamire K.R. (2003). *Handbook of Symbolic Interactionism*. Walnut Creek: AltaMira Press.

- Rousseau, N. (2002). Charles Horton Cooley Concept of the Looking Glass Self. *Self, Symbols & Society* içinde, Lanham: Rowman & Littlefield.
- Scanzoni, J. & Kingsbury, N. (2013). Structural Functionalism. *Marriage and Family Encyclopedia*, (çevrimiçi) <http://family.jrank.org/pages/1645/Structural-Functional-Theory.html>
- Shaffer, L.S. (2005). From Mirror Self-Recognition to the Looking-Glass Self Exploring the Justification Hypothesis. *Journal of Clinical Psychology*, 47-65.
- Sklair, L. (1970). The Fate of the 'Functional Requisites' in Parsonian Sociology. *The British Journal of Sociology*. Vol. 21, No. 1. London: Wiley-Blackwell.
- Steinmetz, G. (2005). Scientific Authority and The Transition to Post-Fordism the Plausibility of Positivism in U.S. Sociology since 1945. Steinmetz, G. (Ed.). *The Politics of Method in the Human Sciences Positivism and its Epistemological Others*. Durham: NC Duke University Press.
- Steinmetz, G. (2007). American Sociology Before and After World War Two The (Temporary) Settling of a Disciplinary Field. Craig Calhoun (Ed.). *Sociology in America*. The ASA Centennial History, 314-366.
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. Osman Akınhay (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şavran, T. G. (2013). Unite 1 İşlevselcilik-I Talcott Parsons. *Modern Sosyoloji Tarihi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2304.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması*. Ankara.
- Thomas, W.I. & Znaniecki, F. (1918-1920). *The Polist Peasant in Europe and America*. 5 Vols. Boston: Richard G. Badger.
- Waller, W. & Hill, R. (1951). *The Family: A Dynamic Interpretation*. Ft Worth, TX, US: Dryden Press.
- Wallace, R. A. & Wolf, A. (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Gelenegin Genişletilmesi*. Leyla Elburuz & Rami Ayas (Çev.). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Wells, W.D. (1955) The Language of Social Research Edited by Paul F. Lazarsfeld and Morris Rosenberg. *International Journal of Group Psychotherapy*, 5:3, 323.